

यथा,—

अर्काङ्गिनिःस्वतः प्राचीं यद्वात्यह्वरहः शशी ।
भागैर्हादशभिस्तु स्यात्तिथिचान्द्रमसं दिनम् ॥
त्रिंशंशकस्तथा राशेर्भाग इत्यभिधीयते ।

आदिवाहप्रकटस्तु भागं हादशकं यदा ॥

चन्द्रमाः स्यात्तदा राम तिथिरित्यभिधीयते ॥*॥
सा देवकले पूर्णाक्षयुता ग्राह्या । एकादशुपवासा-
तिरिक्तस्थले सर्वत्र त्रिसन्ध्यापिनी ग्राह्या ॥*॥

अथ प्रतिपत् ।

सा च कृष्णा द्वितीयायुता ग्राह्या शुक्ला अमा-
वस्यायुता ग्राह्या कृष्णाप्युपवासे द्वितीयायुता न
ग्राह्या । अत्र तैलाभ्यङ्गं कुशाक्षभक्षणं चौरं च
न कार्यम् ॥ * ॥

अथ द्वितीया ।

सा च कृष्णा पूर्व्यायुता शुक्ला परयुता ग्राह्या ।
भाटद्वितीया तु अष्टधाविभक्तदिनपञ्चमांशयुता
ग्राह्या उभयदिने तन्नामि परयुता ग्राह्या । तत्र
दृष्टतीभक्षणं न कार्यम् ॥ * ॥

अथ तृतीया ।

सा च रम्भात्रतेतरदेवकार्येषु चतुर्थीयुता ग्राह्या
रम्भात्रते तु द्वितीयायुता । तत्र मांसभक्षणं
पटोलभक्षणं च न कार्यम् ॥ * ॥

अथ चतुर्थी ।

सा च पञ्चमीयुता ग्राह्या । विनायकव्रते
द्वितीयायुता ग्राह्या । मङ्गलवारे शुक्ला चतुर्थी
अचया । अत्र मूलकभक्षणं चौरं प्रदोषे
अध्ययनश्च न कार्यम् ॥ भाद्रमासे चतुर्थ्या
चन्द्रो न द्रष्टव्यः । प्रमादाद्दृष्टा,—

सिंहः प्रसेनमवधीतु सिंहो जाम्बवता हतः ।
सुकुमारक । मा रोदीक्ष्व ह्येष स्वमन्तकः ॥
अनेन मन्त्रेणाभिमन्त्रितं जलं पेर्यं आचारान्
स्वमन्तकोपाख्यानश्च श्रोतव्यम् ॥ * ॥

अथ पञ्चमी ।

सा च चतुर्थीयुता ग्राह्या अत्र विष्यं न भोक्त-
व्यम् ॥ * ॥

अथ षष्ठी ।

सा सप्तमीयुता ग्राह्या । स्कन्धश्री तु पञ्चमी-
युता ग्राह्या अस्यां शिरोऽभ्यङ्गो निम्बभक्षणश्च
न कार्यम् ॥ * ॥

अथ सप्तमी ।

सा षष्ठीयुता ग्राह्या तत्र तालं न भक्षयेत् ।
शुक्लपक्षस्य सप्तम्यां यदि रविवारो भवेत् सा
विषया सप्तमी । माघमासस्य शुक्लसप्तम्यां दिवा-
करा रथमापुः तस्मात् सा रथसप्तमी ॥ सा
मन्वादिश्च । तस्यां अध्ययनं न कार्यम् ॥ * ॥

अथाष्टमी ।

सा शुक्ला नवमीयुता ग्राह्या कृष्णा सप्तमीयुता ।
तत्राध्ययनं नारिकेलभक्षणं च न कार्यम् ॥
शनिवारे अथवा मङ्गलवारे कृष्णाष्टमी पुण्य-
तरा । दृष्टस्यतिवारे शुक्लाष्टमी अचया ।
दूर्वाष्टमी पूर्णविहा ग्राह्या । जम्बाष्टमीयवस्था
तच्छब्दे द्रष्टव्या ॥ * ॥

अथ नवमी ।

सा चाष्टमीयुता ग्राह्या । तत्राजातुभक्षणं न
कार्यम् ॥ माघस्य शुक्ला नवमी महानन्दा ।
रामनवमीयवस्था तच्छब्दे द्रष्टव्या ॥ * ॥

अथ दशमी ।

सा च शुक्ला एकादश्या कृष्णा तु नवम्या युता
ग्राह्या । अत्र कलस्त्रीभक्षणं न कार्यम् ॥ * ॥
एकादशीयवस्था श्रीविद्योः श्रयणयवस्था च
तच्छब्दे द्रष्टव्या ॥ * ॥ अथ द्वादशी ।
सा च एकादशीयुता ग्राह्या । अत्र पूतिका-
भक्षणं न कार्यम् ॥ फाल्गुनस्य शुक्ला द्वादशी
पुष्यनक्षत्रयुता चेत् गोविन्दादशी ॥ * ॥

अथ त्रयोदशी ।

सा च शुक्ला द्वादशीयुता कृष्णा परयुता ग्राह्या ।
अत्र वार्ताकीभक्षणं न कार्यम् ॥ * ॥

अथ चतुर्दशी ।

सा शुक्ला पूर्णिमायुता कृष्णा त्रयोदशीयुता
ग्राह्या । तत्र माघो न भोक्तव्यः । ज्येष्ठकृष्ण-
चतुर्दश्यां प्रदोषे सावित्रीव्रतं कार्यम् ॥ तत्र
यदा त्रयोदशी दिवाभागे दृष्टव्यमाचसले-
ऽपि चतुर्दशी भवेत् तद्दिने व्रतं कार्यम् ॥
पूर्णाहे तद्विधत्तेऽपि पराहे त्रिसन्ध्यापित्वे
पराह एव । यदा तु पूर्णापरयोर्न तथाविधा
तदापि पराह एव । भाद्रे माघि कृष्णा चतु-
र्दशी अघोरा । माघे कृष्णा चतुर्दशी रटन्ती ।
शिवरान्ध्रियवस्था तच्छब्दे द्रष्टव्या ॥ * ॥

अथ पौर्णमासी ।

तत्र मांसं न भोक्तव्यम् । सा च चतुर्दशीयुता
ग्राह्या । सा तु मासचतुर्थीयुता चेत् तदा महती ।
कार्तिकमासे कृत्तिकाक्षत्रयुता पौर्णमासी
महाकार्तिकी एवमन्यत्रापि । महाज्येष्ठी-
यवस्था तच्छब्दे द्रष्टव्या । कोजागरयवस्था
तच्छब्दे द्रष्टव्या ॥ * ॥ अथामावस्या ।

अत्र मांसं न भोक्तव्यम् । सा प्रतिपद्युता
ग्राह्या । मङ्गलवारे यदि अमावस्या भवेत्
तदा अरुणोदयमारभ्य मौनी भूत्वा योगज्ञार्था
स्नायात् स सहस्रगोदानजन्यफलमाप्नुयात् ।
अमावस्याश्राद्धयवस्था श्राद्धशब्दे द्रष्टव्या ।
पौषमाघयोरमावास्या यदि दिवारविवार-
यतीपात-श्रवणक्षत्रयुता भवति तदा अर्द्धो-
दययोगः स्यात् । अयं कोटिद्वयंयहृत्युः अत्र
तावच्चलं गङ्गोदकतुल्यं यत्किञ्चिदानं सेतु-
वन्निभश्च भवति । इति तिथ्यादितत्त्वम् ॥ तिथि-
क्षयं माघशब्दे द्रष्टव्यम् ॥

तिथिचयः, पुं, (तिथीनां तिथ्युपलक्षितचन्द्र-
कलानां चयो यत्र) अमावस्या । इति शब्दार्थ-
कल्पतरुः ॥ दिनचयः । चाहशशः । यथा,—

“एकस्मिन् सावने त्वद्दि तिथीनां त्रितयं यदा ।
तदा दिनचयः प्रोक्तस्तत्र साहसिकं फलम् ॥”
अपिच ।

“शतमिन्द्रचये पुण्यं सहस्रानु दिनचये ॥”

इति तिथ्यादितत्त्वम् ॥

तिथिप्रयोः, पुं, (तिथिं प्रणयति द्वासरुद्विरूप-
कलाक्रिययेति । प्र+नी+क्तिप् शत्वच् ।)
चन्द्रः । इति हेमचन्द्रः । ३ । १२ ॥

तिथी, स्त्री, (तिथिः । कृदिकारादिति वा डीष्)
तिथिः । इति भरतः ॥ (यथा, महाभारते ।
१३ । ८७ । १८ ।

“कृष्णपक्षे दशम्यादौ वर्जयित्वा चतुर्दशीम् ।
श्राद्धकर्म्मणि तिथ्यस्तु प्रशस्ता न तथेतराः ॥”
तिनाशकः, पुं, (तनिश एव । स्वार्थे कन् । एषो-
दरादित्वात् आत्वम् ।) तनिशदृष्टः । इति
शब्दरत्नावली ॥

तिनिशः, पुं, (अतिशयेन नेशतीति । निश
समाधौ+ “इगुपधेति ।” ३ । १ । ११५ । इति
कः । यद्वा, अतिक्रान्तो निशाः अन्वाद्य इति
समासः । एषोदरादित्वात् वाधुः ।) दृष्ट-
विशेषः । मथुरादौ तिनाश इति ख्यातः ।
कुत्रचित् सादन इति ख्यातश्च । तत्पर्यायः ।
खन्दनः २ नेमी ३ रथदः ४ अतिसुक्तकः ५
वज्रुलः ६ चिचकत् ७ । इत्यमरः । २ । ४ । २६ ॥
चक्री ८ श्रताङ्गः ९ शकटः १० रथः ११
रथिकः १२ भस्मगर्भः १३ मेघी १४ जलधरः १५ ।
(यथा, सुश्रुते चिकित्सितस्थाने । १६ ।

“शक्तकौवद्रीविक्ष्वपलाशतिनिशत्वचः ॥”
अस्य गुणाः । कषायत्वम् । उष्णत्वम् । कफ-
रक्तातीसारवातामयनाशित्वम् । ग्राहकत्वम् ।
हाहजनकत्वश्च । इति राजनिर्घण्टः ॥

तिन्तिङः, पुं, (तिन्धते क्लिद्यते सुखाद्यनेनेति ।
तिम+ ईकन्प्रत्ययेन तिन्तिङीकः । ततः एषो-
दरादित्वात् वाधुः ।) चिञ्चा । दृष्टाक्षः ।
इति विश्वः ॥ दैत्यभेदः । इति हेमचन्द्रः ॥
तिन्तिङिका, स्त्री, (तिन्तिङी+ स्वार्थे कन् । टाप्
पूर्वदृष्टश्च ।) तिन्तिङी । इति शब्दरत्ना-
वली ॥

तिन्तिङी, स्त्री, (तिन्धते क्लिद्यते सुखाभ्यन्तर-
नेनेनेति । तिम+ ईकन्प्रत्ययेन तिन्तिङीका ।
ततः एषोदरादित्वात् वाधुः ।) दृष्टविशेषः ।
तेतुल इति भाषा । तत्पर्यायः १ चिञ्चा २
अम्बिका ३ । इत्यमरः । २ । ४ । ४३ ॥ तिन्ति-
ङिकः ४ तिन्तिङीकम् ५ तिन्तिङीका ६
अम्बिका ७ अम्बिका = अम्बिका ८ । इति
तट्टीका ॥ तिन्तिङी १० तिन्तिङिका ११
आम्बिका १२ चुक्रः १३ चुक्रा १४ चुक्रिका १५
अम्बा १६ अम्बिका १७ मुक्ता १८ मुक्ताका १९
चारिचा २० गुरुपत्रा २१ पिच्छिका २२ यम-
दूतिका २३ । इति शब्दरत्नावली ॥ शाक-
चुक्रिका २४ मुचुक्रिका २५ मुतिन्तिङा २६ ।
अस्यां आमफलस्य गुणाः । अत्यक्तत्वम् । कफ-
पित्तकारित्वश्च । इति राजनिर्घण्टः ॥ वात-
नाशित्वम् । अस्याः पक्वफलस्य गुणाः । दीप-
नत्वम् । रुचिकारित्वम् । भेदित्वम् । उष्ण-
त्वम् । कफवातनाशित्वश्च । इति राजवल्लभः ॥
विटम्बानाशित्वम् । मथुराशत्वम् । पित्तदाहाश-